

JĘZYK UKRAIŃSKI POZA GRANICAMI UKRAINY: PROBLEMY BADAWCZE

Wielokulturowość Lubelszczyzny i położenie geograficzne regionu przy granicy językowo-kulturowej i państwowo-administracyjnej stawia przed naukowcami Lublina problemy związane ze współistnieniem i wzajemnym przenikaniem się zjawisk językowych, kulturowych i społecznych, ze współpracą transgraniczną i stosunkami międzynarodowymi w dziedzinach polityki, gospodarki i kultury. Problemy te podejmuje Komisja Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych Oddziału PAN w Lublinie.

Zagadnienia funkcjonowania gwar ukraińskich i literackiego języka ukraińskiego poza granicami Ukrainy przyciągają uwagę badaczy nie tylko w Polsce, ale też w innych krajach Europy, na których terytorium zamieszkuje ukraińska mniejszość narodowa – w Czechach, Słowacji, Węgrzech, Rumunii, Mołdowie, Białorusi i Rosji. Ze względu na wspólny przedmiot badań polscy ukraińscy współdziałają z innymi badaczami zarówno w kraju, jak i poza granicami Polski. Niniejszy tom jest wynikiem współpracy językoznawców dwóch lubelskich ośrodków ukrainistycznych - UMCS i KUL z badaczami z uniwersytetów innych regionów Polski (Kraków, Szczecin, Opole, Wrocław) oraz z naukowcami z ośrodków zagranicznych – z Ukrainy (Lwów, Czerniowce, Użgorod, Łuck, Ługańsk) i Węgier (Nyíregyháza).

Złożoność podjętego w tomie tematu wynika z istoty analizowanego zjawiska społeczno-kulturowego – funkcjonowania języka ukraińskiego poza granicami Ukrainy, gdzie po pierwsze, mamy do czynienia z gwarami, którymi posługuje się ludność pochodzenia ukraińskiego na terytoriach etnicznych oraz na przesiedleniu i których rozwój w różnych regionach Europy odbywał się w odmiennych warunkach historyczno-kulturowych. Po drugie, w krajach zamieszkiwanych przez mniejszość narodową lub diaspore ukraińską funkcjonują czasopisma i inne środki masowego przekazu posługujące się językiem ukraińskim, a ponadto w ich życiu kulturalnym nie mniej ważną rolę odgrywa też literatura w języku ukraińskim literackim lub jego odmianie regionalnej. Z innej zaś strony pojawia się zapotrzebowanie społeczne na nauczanie języka ukraińskiego w szkołach dla dzieci pochodzenia ukraińskiego i na uczelniach wyższych dla potrzeb społeczeństwa w dziedzinie stosunków międzynarodowych.

Każdy z wyżej przedstawionych problemów charakteryzuje się dużą złożonością i wieloaspektowością w ewentualnych podejściach badawczych, dlatego też materiały

tomu zostały ułożone w trzech podrozdziałach według trzech głównych tematów: Gwary ukraińskie na pograniczach językowo-kulturowych i poza granicami Ukrainy; Język ukraiński w społeczeństwie i literaturze poza granicami Ukrainy, Język ukraiński jako obcy w nauczaniu uniwersyteckim.

Rozdział pierwszy tego tomu poświęcony jest problemom funkcjonowania gwar ukraińskich na pograniczach językowo-kulturowych: na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim, ukraińsko-rosyjskim oraz ukraińsko-węgierskim. Zostały tu poruszone problemy ukraińsko-węgierskich oraz ukraińsko-niemieckich kontaktów międzyjęzykowych (J. Barań, A.T. Aboni), stanu i problematyki badań ukraińskich gwar nadszańskich w Polsce (T. Kołodyńska) oraz ukraińskich gwar na terenach Rosji (R. Miniajło, Z. Sikorska). Największą część rozdziału stanowią artykuły, w których przedstawiono wyniki badań gwar Lubelszczyzny i Podlasia: podlaskiej antroponimii (O. Nesterczuk, N. Szulska), słownictwa i frazeologii gwarowej (L. Czyruk, Z.S. Maciuk), systemu gramatycznego (M. Borciuch, R. Zinczuk). Poruszono również kwestie etnolingwistyczne, m.in. przedstawiono problemy języka i treści małych gatunków prozy ludowej (H. Arkuszyn), werbalizacji obrzędów dorocznych w gwarach podlaskich (A. Dudek-Szumigaj, L. Frolak).

W rozdziale drugim zamieszczono artykuły dotyczące problemów użycia literackiego języka ukraińskiego w literaturze ukraińskiej i prasie ukraińskojęzycznej poza granicami Ukrainy (O. Baraniwska, M. Łesiów). Zwrócono również uwagę na funkcje tego języka w życiu społecznym diaspory ukraińskiej w Polsce, we Włoszech i w innych krajach (N. Babycz, N. Kostiak, M.W. Skab).

Rozdział trzeci tomu zawiera artykuły naświetlające problemy nauczania języka ukraińskiego jako obcego w szkole wyższej oraz poruszające kwestię rozwoju szkolnictwa mniejszości ukraińskiej w Polsce. Autorzy zwracają uwagę na przyczyny pojawienia się trudności w przyswajaniu języka ukraińskiego jako obcego i proponują ewentualne glottodydaktyczne podejścia zwiększające efektywność procesu nauczania (O. Antoniów, B. Zinkiewicz-Tomanek, M. Juszczenko). Rozpatrywano tu również problemy kształtowania kompetencji językowo-gramatycznych, komunikatywnych oraz komputerowych (H. Czuba, H. Kuz', Z.O. Maciuk, M.S. Skab, P. Jóźwikiewicz). Autorzy zbioru podkreślają wagę badań poruszających kwestie motywacji do nauki języka ukraińskiego studentów szkoły wyższej (A. Krzywicka-Ustrzycka), historii polskich ukrainistyk oraz szkolnictwa mniejszości ukraińskiej w Polsce (M. Jastrzębski, D. Nowacka, K. Mariak).

Przedstawione w artykułach rozwiązania problemów dotyczących funkcjonowania języka ukraińskiego w Polsce i innych krajach Europy wykazują wagę podjętych prób badawczych i określają perspektywy dalszych badań naukowych. Mamy nadzieję, że niniejszy tom wzbudzi zainteresowanie językoznawców w tych krajach, w których istnieje problem funkcjonowania języka ukraińskiego, oraz przyczyni się do dalszego rozwoju podjętego tu tematu, do aktywizacji współpracy międzynarodowej w tej dziedzinie nauki.

Lubow Frolak